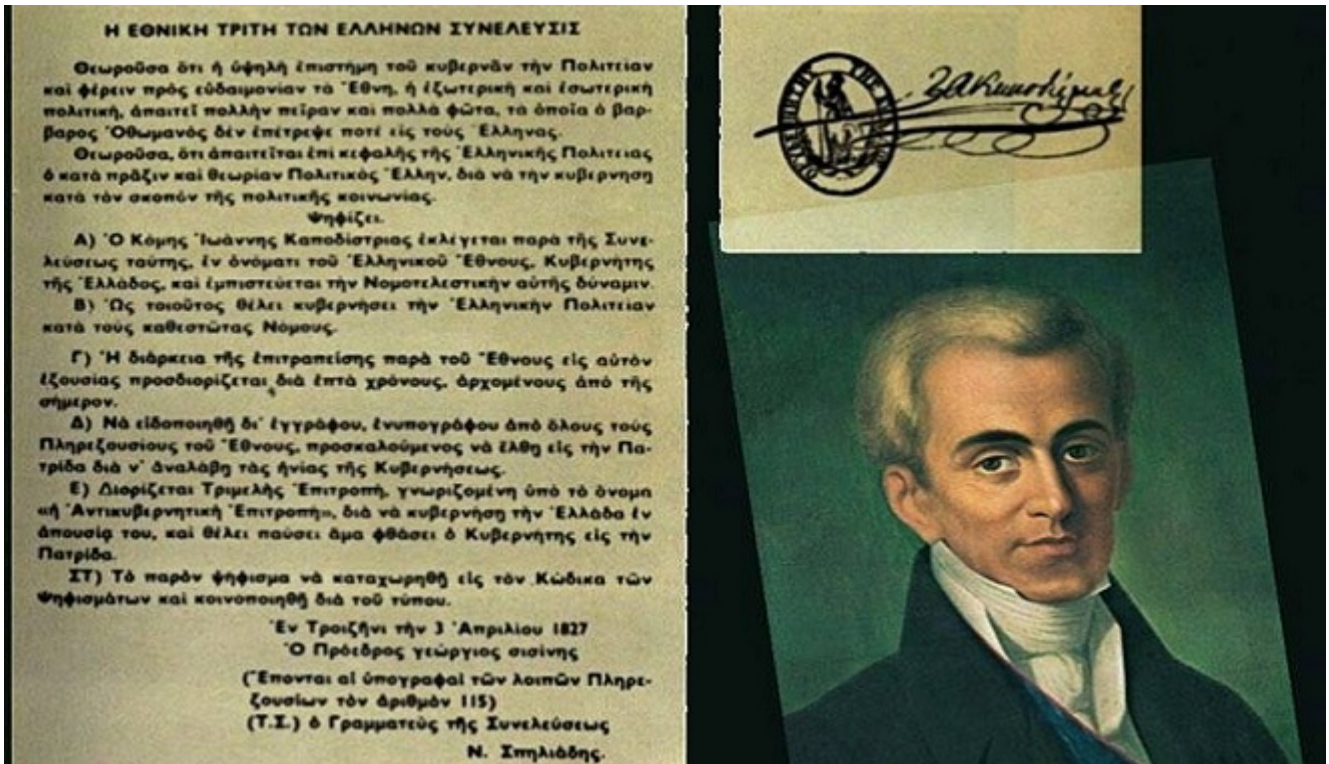

Ο κλήρος κατά τις πολιτικές εξελίξεις της Ελληνικής Επανάστασης: Η Γ΄ Εθνοσυνέλευση

Αφιέρωμα / 1821-2021: Ανάσταση του Γένους / Ιστορία

Σωτήριος Μυλωνάς, Υποψήφιος Δρ. Θεολογίας

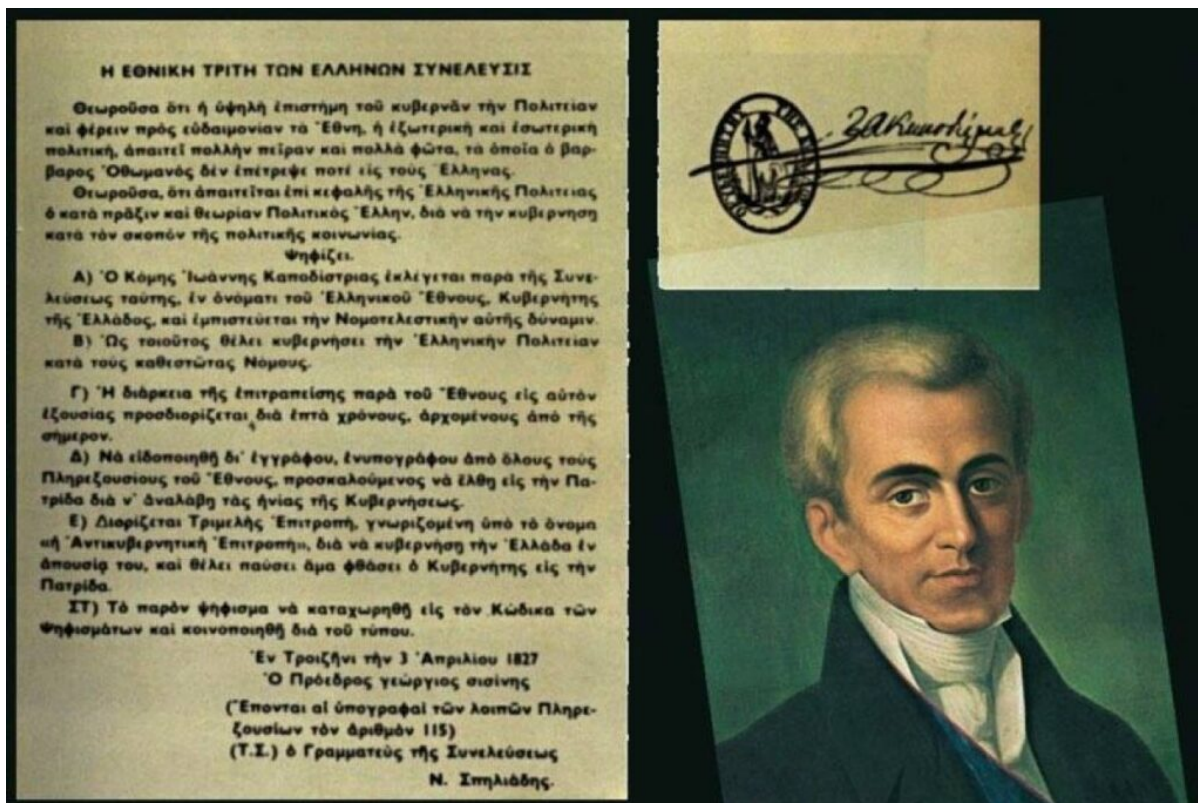

Γ΄ Εθνική Συνέλευση του επαναστατημένου έθνους, η γνωστή ως Εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας, συνήλθε στις 19 Μαρτίου 1827 στο σημερινό οικισμό της Τροιζήνας. Κατά τη διάρκεια της Εθνοσυνέλευσης, στην Εκκλησιαστική Επιτροπή που είχε συσταθεί, υπεβλήθη στις 9/4/1827, «Σχέδιο οργάνωσης της Εκκλησίας». Την εισήγηση έκαναν οι αρχιερείς Κορίνθου Κύριλλος, Ανδρούσης Ιωσήφ, Τριπόλεως Δανιήλ, Βρεσθένης Θεοδώρητος και Ρέοντο Διονύσιος, οι οποίοι πρωτοστάτησαν στις εργασίες. Το Σχέδιο αυτό που προέβλεπε Ιερά Σύνοδο με πενταμελή ή επταμελή, παρ' ότι κρίθηκε χρήσιμο, δεν ψηφίστηκε.

Αξίζει να σημειωθεί πως στα πρώτα άρθρα «Περί Θρησκείας», τόσο του Προσωρινού Πολιτεύματος της Α' Εθνικής Συνελεύσεως της Επιδαύρου (1822, όσο και του Νόμου της Επιδαύρου της Β' Εθνικής Συνελεύσεως του Άστρους (1823), εισάγεται ο όρος «επικρατούσα -θρησκεία», καθώς επίσης και η έννοια της «ανοχής»

των άλλων θρησκειών, ως εξής :«Η επικρατούσα θρησκεία εις την Ελληνικήν επικράτειαν είναι η της Ανατολικής Ορθοδόξου του Χριστού Εκκλησίας· ανέχεται όμως η Διοίκησης της Ελλάδος πάσαν άλλην θρησκείαν και αι τελεταί και ιεροπραγίαι εκάστης αυτών εκτελούνται ακωλύτως[1].

Στο Πολιτικόν Σύνταγμα της Ελλάδος της Γ' Εθνικής Συνελεύσεως της Τροιζήνας (1827), όμως, η περί θρησκείας σχετική διάταξη εμφανίζεται φραστικά διαφοροποιημένη και διατυπώνεται ως εξής: «Καθείς εις την Ελλάδα επαγγέλλεται την θρησκείαν του ελευθέρως και δια την λατρείαν αυτής έχει ίσην υπεράσπισιν, η δε της Ανατολικής Ορθοδόξου Εκκλησίας του Χριστού, είναι θρησκεία της επικρατείας»[2].

Σχετικά με τις παραπάνω μεταβολές που επήλθαν κατά τη θέσπιση του Πολιτικού Συντάγματος της Τροιζήνας, πρέπει να σημειωθούν τα παρακάτω. Η αναγραφή των όρων «ελευθέρως» και «ίση υπεράσπισις» στην αντίστοιχη διάταξη του Συντάγματος του 1827 αποτυπώνει ακριβέστερα το νομικό περιεχόμενο της αρχής της « θρησκευτικής ελευθερίας», ενώ αντίθετα ο όρος «ανέχεται» των δύο πρώτων επαναστατικών συνταγμάτων φαίνεται μάλλον να παραπέμπει εμμέσως στο καθεστώς της θρησκευτικής ανοχής η ανεξιθρησκίας.

Επίσης, πρέπει να αποδοθεί ιδιαίτερη σημασία στο γεγονός, ότι στο Σύνταγμα του 1827 αντικαταστάθηκε ο όρος «επικρατούσα θρησκεία» με τον όρο «θρησκεία της επικρατείας», πράγμα το οποίο δεν πρέπει να θεωρείται χωρίς ουσία, διότι η

έντονη προβληματική που δημιουργήθηκε κατά το διαρρέυσαν χρονικό διάστημα ως προς το ακριβές ιδεολογικό [3] και νομικό περιεχόμενο του όρου «επικρατούσα θρησκεία», όπως επίσης και ως προς την παράλληλη θεσμοθέτηση της αρχής της «θρησκευτικής ελευθερίας», επέδρασαν καταλυτικά στην απόφαση των συντακτικών νομοθετών του 1827 να προτιμήσουν τον όρο «θρησκεία της επικρατείας».

Έξάλλου, αναφορικά με το περιεχόμενο του Σύνταγματος της Τροιζήνας, μπορούμε να παρατηρήσουμε πως ορίζονταν ως Έλληνες πολίτες αυτοί που είχαν γεννηθεί στο εξωτερικό από Έλληνα πατέρα και όσοι αυτόχθονες ή ξένοι είχαν πολιτογραφηθεί σε ξένη χώρα, πριν τη δημοσίευση του παρόντος Συντάγματος και έρχονταν στη χώρα και ορκίζονταν τον ελληνικό όρκο. Η απονομή της ιδιότητας του πολίτη σε όσους πιστεύουν στο Χριστό σήμαινε ότι η ιδιότητα του πολίτη εμπεριείχε και διασφάλιζε την ιδιότητα του πιστού και όχι το αντίστροφο. Ο πολίτης, δηλαδή, αναγνώριζε και προστάτευε τον πιστό ως υποκείμενο που πρεσβεύει μια θρησκεία. Το γεγονός, ότι στο τελευταίο Σύνταγμα δόθηκε το δικαίωμα πολιτογράφησης, χωρίς να ορίζεται ότι πρέπει κάποιος να είναι απαραίτητα Χριστιανός, καταδεικνύει ότι η θρησκευτική πίστη από ένα σημείο και έπειτα έπαψε να αποτελεί το μοναδικό κριτήριο για το ποιος είναι Έλληνας.

Όπως είδαμε και από την παράθεση των παραπάνω κειμένων, τόσο η Νομική Διάταξις της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδος, όσο και τα Συντάγματα που ακολούθησαν, όριζαν το ποιος είναι Έλληνας με βάση την πίστη στο Χριστό. Αυτή η επίκληση δε σημαίνει ότι οι επαναστατημένοι Έλληνες και οι συντάκτες των πολιτειακών κειμένων απέβλεπαν στην εγκαθίδρυση ενός θρησκευτικού κράτους με βάση το Χριστιανισμό. Η αναφορά της χριστιανικής θρησκείας είχε ως σκοπό να δηλώσει τον πολιτικό μετασχηματισμό της προεπαναστατικής θρησκευτικής κοινότητας (μιλλιέτ) σε μια νέα κυρίαρχη πολιτική κοινωνία ίσων και ελεύθερων

πολιτών. Το κοινό στοιχείο ήταν η πίστη στο Χριστό, απόλυτο διαφοροποιητικό στοιχείο ως προς τον Οθωμανό κατακτητή και ισχυρό ενοποιητικό στοιχείο όλων των αγωνιζομένων. Γι' αυτό άλλωστε και δεν γίνεται αναφορά σε κάποιο συγκεκριμένο δόγμα, αλλά γενικά «εις Χριστόν», που αποτελεί μια ξεκάθαρη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα σε μουσουλμάνους κατακτητές και χριστιανούς επαναστάτες[4].

Η επίκληση, λοιπόν της χριστιανικής θρησκείας δεν αποσκοπούσε να την καταστήσει προσδιοριστική του χαρακτήρα του νέου κράτους. Ήταν καταφανές πως η πολιτική εξουσία προερχόταν και ασκούσαν στο όνομα του ελληνικού έθνους και όχι κάποιας υπερκόσμιας δύναμης.

Τέλος, στην Γ' εν Τροιζήνι Εθνική Συνέλευση προτάθηκε η αποστασιοποίηση του κλήρου από τα πολιτικά και στρατιωτικά υπουργήματα, ενώ στο άρθρο 24 του Πολιτικού Συντάγματος της Ελλάδος προβλεπόταν ο αποκλεισμός από κάθε δημόσιο υπουργήμα των κληρικών. Ο κλήρος, τέλος, δεν επιτρεπόταν στο εξής να κατέχει πολιτικά αξιώματα. Οι πρεσβύτεροι, πάντως, διατηρούσαν το δικαίωμα του εκλογέως. [5] Ωστόσο μετά την ψήφιση του Συντάγματος στην Βουλή που συγκροτήθηκε την Δ' περίοδο κατά παράβαση του Πολιτικού Συντάγματος συμμετείχαν: ο Βρεσθένης Θεοδώρητος (βουλευτής Μυστρά), ο Καρύστου Νεόφυτος (βουλευτής Καρύστου), ο Άρτης και Ναυπάκτου Νεόφυτος(βουλευτής Βενετικού), ο αρχιμανδρίτης Λεόντιος Καμπάνης (βουλευτής Άνδρου), ο ιερέας Ελευθέριος Πανούσης (βουλευτής Δερβενοχωρίων),ο ιερομόναχος Νεόφυτος Οικονόμος (βουλευτής Κρήτης). Μάλιστα, κάποιοι εξ αυτών συμμετείχαν στις πολιτικές αντιθέσεις της εποχής: ο Ανδρούσης Ιωσήφ επιτιμά τον Ρέοντος και Πραστού Διονύσιο, ο οποίος μαζί με κάποιους άλλους αρχιερείς είχε σταματήσει να μνημονεύει κατά τις ιερές ακολουθίες τη Διοίκηση και τα λοιπά συντεταγμένα σώματα του έθνους[6]. Επίσης, πολλοί από τους προαναφερθέντες υπέγραψαν την Πράξη της Υποτέλειας προς τη Μεγάλη Βρετανία το 1825, ο Π. Π. Γερμανός συμμετείχε στην "Επιτροπή της Συνελεύσεως" του 1826 με στόχο να βρεθεί μια λύση συμβιβασμού με την Πύλη και να καταβάλει σε αυτήν φόρο υποτέλειας το Ελληνικό κράτος. Ο Βρεσθένης Θεοδώρητος, τέλος, συμμετείχε ως Αντιπρόεδρος του Βουλευτικού Σώματος στον πολιτικό διχασμό των ετών 1823-1824 και ο μητροπολίτης Πορφύριος ως συνήγορος της Διοικήσεως δίκαιζε τον Γεώργιο Καραϊσκάκη[7].

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπές:

- [1]** Κ. Μάμουκας, (όπως σημ. 198), σ. 25, 89.
- [2]** Κ. Μάμουκας, (όπως σημ. 198), σ. 65.
- [3]** Β. Καραγιώργος, (όπως σημ. 180), σ. 61.
- [4]** Α. Μανιτάκης, *Οι σχέσεις της Εκκλησίας με το Κράτος-Έθνος στη σκιά των ταυτοτήτων*, σ. 75-76.
- [5]** Α. Μανιτάκης, (όπως σημ. 319), σ. 76-78.
- [6]** *Εφημερίς Αθηνών 1824-1826*, φωτομηχανική ανατύπωση, βιβλιοπωλείο των βιβλιόφιλων, αρ. φ. 23, 19/11/1824.
- [7]** Δ. Πετρακάκος, (όπως σημ. 278), σ. 74-75

<https://bit.ly/3l40Auq>